

Latið ei søguna doyggja

-Gloyma vit at røkja okkara siðaarv í øllum hansara søguliga og samfelagsliga fjølbroytni, so røkja vit heldur ikki okkara samleika sum fólk, segði Hans Andreas Sølvará, søgufrøðingur m.a. Í flaggdagsrøðusini á Vaglinum í Havn leygar-dagin

Góðu áhoyrarar, gott fundarfólk

Stríð og virði

Tann kendi og umstríddi týski heimspekingurin Friedrich Nietzsche (1844-1900), sum livdi í seinnu helvt av 19. öld, hevur sagt, at virðið á einum fyrbrigdi er samlikt við tað stríð, sum verður lagt í at fáa tað til vega. Virðið á einum framburði verður mett eftir teimum ofrum, sum vit noyðast ígjøgnum fyri at fáa hann til vega. Ein millión, sum er vunnin við hørðum arbeiði, hevur meira virði enn ein millión, sum er vunnin í eydnuspæli. Tann, sum hevur vunnið sína millión við hørðum arbeiði, verður eisini meira virður og fær størri viðurkenning frá øðrum, enn tann, sum hevur vunnið sína millión við gekkaspæli. Tað er ikki sjálvt tað, at standa uppi á Mont Blanc, sum gevur einum fólki viðurkenning, men tann vegur, tað er komið niðan á fjallið eftir. Hetta merkir samstundis, at tey virði, sum fólk koma lætt til, verða skjótari og lættari søplað burtur enn virði, sum tey hava lagt stóra orku og stríð í at fáa til vega. Tey hava heilt einfalt ikki tað sama virði.

Ymiskar flaggsøgur

Í fyrstu atløgu kann tykjast, at tjóðarflagg okkara, Merkið, ikki er nakað, sum føroyingar hava lagt stóra orku í at stríðast fyri. Tað vóru at siggja til ikki føroyingar, sum stríddu seg fram til, at Merkið vann viðurkenning tann 25. apríl 1940, men bretar, sum av verkligum grundum noyddu føroyingar at nýta Merkið. Høvdu bretar ikki viðurkent føroyingum annað flagg á sjónum, so høvdu føroysk skip, sum sigldu undir donskum flaggi, verið søkt av bretskskum herskipum, tá tey komu inn í bretsksk farvatn. Danmark varð sum týskt hersett ríki rokna fyri fíggindi hjá Onglandi, men

Hans Andreas Sølvará, søgufrøðingur, helt flaggdagsrøðuna

Føroyar sum bretsksk hersett øki hoyrdu til rætta partin í krígunum.

Soleiðis verður søgan í øllum førum fortald av m.a. útlendskum søgufrøðingum. Enskir søgufrøðingar, t.d. John F. West, geva ofta bretum heiðurin fyri, at føroyingar fingi Merkið viðurkent. Lesa vit John F. West, so sær tað út til, at tað var manglandi vitan, sum gjørdi, at bretar viðurkendu føroyska flaggið. Teir ætlaðu als ikki at hjálpa føroysku sjálvstýrissrøsluni, men komu at gera tað, tí teir ikki vistu, at Merkið hevði so stóran týdning fyri føroysku sjálvstýrissrøsluna. Teir lögdu ikki merki til mistakið, fyrr enn føroysk skip, sum vóru í ella vóru á veg til Aberdeen, tá Danmark tann 9. apríl 1940 varð hersett av Týsklandi, komu aftur til Føroya við Merkinum vundið á stong. Eysturoyggin var á veg úr Klaksvík til Aberdeen 9. apríl, tá bretar steðgaðu sluppini, og áløgdu manningini at vinda annað flagg enn Dannebrog á stong. Eysturoyggin hevði eitt føroyskt flagg umborð, sum varð vundið á stong, og soleiðis kom skipið til Aberdeen, har onnur føroysk skip lógu. Manningarnar á hesum skipunum gjørdi sum tær á Eysturoynni, vundu Merkið á stong, og tað fyrsta av hesum skipunum kom til stóra gleði fyri nógvir føroyingar til Føroyar við

Merkinum vundið á stong tann 21. apríl 1940. Nústani gekk tað upp fyri bretum, hvat teir høvdu gjørt. Tá var skriðan farin á rull, tað vendist ikki aftur, og Merkið varð siðan viðurkent av bretum 4 dagar seinni. Danskir søgufrøðingar, t.d. Niels Arne Sørensen, nýta hesa søguna til at grundgeva fyri eini máttleysari føroyskari sjálvstýrissrøslu, sum í veruleikanum ikki hevði tann stóra týdningin fyri, at føroyska flaggið vann viðurkenning. Nils Arne Sørensen peikar á, at tá bretar sjálvir valdu at viðurkenna Merkið 25. apríl 1940, so var tað fyri at stuðla danska stýrinum í Føroyum móttvegis sjálvstýrissrøsluni. Hevði amtmáðurin verið noyddur til at tikið avgerðina, so hevði hann staðið veikari móttvegis sjálvstýrissrøsluni, sum hevði tulkað hetta sum ein sigur á amtmanninum. Merkið varð v.ø.o. ikki viðurkent av bretum orsakað av føroyskum trústi, men fyri at styrkja danska valdið í Føroyum móti sjálvstýrissrøsluni. Sambært Nils Arne Sørensen fylgdu bretar donskum ráðum í tí, sum teir gjørdi undir krígunum.

Ein føroysk útgáva av flaggsøguni sær eitt sindur øðrvísi út. Tey, sum hava lisið flaggsøguna hjá Niels Juul Arge sála, vita, at sambært honum hava føroyingar stríðst fyri einum føroyskum flaggi

líka siðan 1919, tá Merkið varð evnað til av føroyskum studentum í Keypmannahavn. Tað vóru eisini tey, sum ynsktu annað flagg enn Merkið. Sverri Patursson teknaði krossmerkið við øðrum litum, og Siggert Patursson ímyndaði sær eitt føroyskt flagg, sum ikki hevði krossmerki. Patursson brøðurnir mettu ikki, at flaggið hjá Jens Oliver Lisberg varð ætlað sum annað enn tjóðskaparligt prýði hjá einum føroyskum heimastýri. Aðrir føroyingar vildu ikki hava serstakt føroyskt flagg, men vildu varðveita Dannebrog. Sverri og Siggert Patursson ynskti eitt føroyskt flagg, sum skuldi ímynda eitt veruligt føroyskt fullveldi. Hóast hesi uppskot til føroyskt flagg ongantíð megnaðu at hótta Merkið, so vísa tey, at ávís ósemja og stríð hevur verið millum føroyingar um flagg føroyinga. Tær sigrandi ímyndirnar siga í sjálvum sær ikki so nógv um samleika føroyinga, men søguliga høpi, sum tær verða settar í samband við, siga nógv meira um søgu og samleika føroyinga. Tað virði, sum eitt tjóðarflagg ber við sær ella ímyndar, er knýtt at teimum søguligu og samfelagsligum kreftum, sum hava vunnið tí viðurkenning millum tjóðir.

Hóast tað ikki var eitt fullveldisflagg, sum bretar viðurkendu til nýtslu á sjónum

tann 25. apríl 1940, so sæst tað eisini av flaggsøguni hjá Niels Juul Arge, at føroyingar veruliga stríddust fyri at vinna Merkinum viðurkenning. T.d. nýttu nógvir skiparar í 1930-árunum Merkið á skipum í Grønlandi – summir við tí avleiðing, at teir ikki fingi endurnýggjað síni fiskiloyvi í Grønlandi. Tað vóru eisini mótmælisgongur í Føroyum í apríl 1940, sum noyddu amtmannin til at boyggja seg fyri trústinum og góðtaka, at Merkið varð viðurkent á sjónum. Undir krígunum settu manningarnar á føroyskum skipum lív í vága fyri at flyta 20% av øllum feskum fiski, sum bretar ótu undir krígunum, til Onglands undir føroyska flagginum. 4 út av 10 trolarum umframt 21 onnur før - 15 sluppir og 6 skonnartir - vórðu søkt. Samlaða talið av sjófolki, sum misti lívið orsakað av týskum álopum var 132 – t.e. umleið ½ % av fólkatálinum. Eitt tal, sum kann samanberast við tað, sum tey sameindu vesturveuropeisku londini mistu undir krígunum. Tað er lítið at ivast í, at hóast danir vildu vera við, at bretar einans høvdu viðurkent Merkið til fyribils nýtslu á sjónum í 1940, so vóru tey stóru offri undir krígunum ein avgerandi orsök til, at danir í 1948 noyddust at viðurkenna Merkið sum tjóðflagg føroyinga – á sjógv og á landi. Tá føroyska flaggið í dag hevur vunnið viðurkenning frá øllum føroyingum, so skal tað siggjast í ljósinum av tí drúgva stríði og teimum ofrum, sum m.a. føroysk sjófolk beinleiðis ella óbeinleiðis hava lagt rygg til fyri at vinna tí viðurkenning. Tað vóru bretar, sum formliga viðurkendu føroyska flaggið til nýtslu á sjónum, men stríð og stór offur liggja aftanfyri ta undirtøku, sum Merkið siðan hevur fingið millum føroyingar.

Søga og samleiki

Tað er kortini ikki sjálvsagt, at tað altíð fer at vera soleiðis. Søguligu ímyndirnar verða støðugt endurtulkaðar í ljósinum av samtidini. Søgan verður støðugt endurtulkað í samtidarinnar ljósi, ímyndirnar broyta týdning, missa virði ella fáa nýtt virði.

Tað siggja vit m.a. av, at bretar, danir og føroyingar ikki tulka flaggsøgu føroyinga á sama hátt. Soleiðis er við søgu sum heild. Vit kunnu bara ímynda okkum, hvussu stóða Føroya í danska ríkinum hevði sæð út, um tað einans vóru danskir granskarar, sum komu at

